

از سلسله مباحث

مزدیسنا

مباحث اولیه

اهورامزدا

زرتشت

آتش

ایران

ایزدان و دیوان

امشاسپندان • ایزد

اهوراها • دیو

اهریمن

کتاب و عبادت

اوستا

گاتاها • یسنة

وندیداد • ویسپرد

یشت • خرده اوستا

آبזור

نیایش آهوتی ویریا

آتشکده

روایت فلسفی و دینی

دینکرد • بندهشن

ارداویراف نامه

جاماسپی

قصه سنجان

تاریخ و فرهنگ

آیین زروانی

گاه شماری اوستایی نو • جشن های زرتشتی

ازدواج

فرشگرد

زرتشتیان هندوستان • زرتشتیان ایران
پارسیان • ایرانیان
آزار زرتشتیان

درگاه مزدیسنا

نگاره ای از تاق بستان در کرمانشاه ایران. شمشیر در این نماد از دوران صفوی افزوده شده است. در این نگاره شاه ساسانی شاپور دوم در میان و در سمت راست وی اهورا مزدا که چمبره فرایزدی را برای تاجگذاری به او می دهد، بر روی دشمنی به خاک افتاده (ژولیان امپراتور روم) ایستاده اند. در سمت چپ شاه، میترا یا مهر، که پیگان های نوری همچون خورشید از سر او در همه سمت ها پراکنده شده، شاخه ای از گیاهان به نام «برسم» را در دست گرفته است و بر روی گل نیلوفری ایستاده است.^[1]

نماد شیر و خورشید و میترا

مهر، میترا یا میتره، از ایزدان باستانی هندوایرانی پیش از روزگار زرتشت است، که معنای پیمان و دوستی و خورشید نیز می دهد و نماد او خورشید است. پس از آمدن زرتشت یکی از ایزدان یا فرشتگان آیین مزدیسنا گردید. نیروهای طبیعت و زاستار مانند خورشید و ماه و ستارگان و آتش و خاک و باد و آب که برای ستایش آریاییان بوده است. خدایانی را هم که نشانه نیروهای طبیعت بوده اند «دئوه» می خوانده اند. در میان این خدایان برتر از همه ایندرا بوده است که ازدهاکش و پروردگار تندر و آذرخش و برق و جنگ به شمار می آمده است. این خدا با این نام در میان آریاهای ایران آن روایی را که میان هندوان می داشت نیافت. نزد ایرانیان آشکارا پرستش میترا (مهر) جای آن را گرفت و ایندرا رفته رفته و به ویژه از زردشت در ردیف دیوان پس زده شده درآمد. در فرهنگ های فارسی مهر را فرشته ای نشان بر مهر و دوستی و خرد در کارهای مالی و نیکخواهی دانسته اند که در ماه مهر (ماه هفتم از سال خورشیدی) و روز مهر (روز شانزدهم هر ماه) بدو پیوند یافته است و شمار آفریدگان از نیکی و بدی به دست اوست.

مهر در اوستا و در نوشته های پادشاهان هخامنشی میتره Mithra و در سانسکریت میتره Mitra آمده است. در پهلوی میتر Mitr شده. امروز مهر نامیده می شود. دختران دارای اسم میترا (Mitr) دارای چشمانی روشن پوستی گندمگون و موهای همچون ابریشم هستند، در زمان اوستا و زرتشت دختران متولد برج میزان (مهر) میترا نام گذاری می شدند، نور الهی و زیبایی خداوندی میترا به آنها تابیده می شود.

مهر (از ریشه میثر) از کهن ترین خدایان ایرانی و هندی است، برخی نشانه های پرستش او را در ایران به پیش آریایی برمی گردانند (اگر بخش بندی پیشا آریایی و پسا آریایی را بپذیریم) درباره آغاز دین مهرپرستی در ایران نمی توان به درستی آن را روشن ساخت ولی می دانیم که بسیار پیش از آنکه کیش زرتشتی و ودایی پدید آیند نژاد ایرانی او را با آیینی راز آمیز ستایش می کردند، امروزه گروهی از پژوهشگران ایرانی توان آن را دارند که پیشینه پیوسته این آیین را تا به امروز در ایران نمایان سازند. پیوند میترا با خورشید، گاو و ماه برای ما روشن است و روشن است که نشان + که آن را چلیپا می گفته اند نماد خورشید بوده است ولی نزدیکی آن با آتش (هنایش زرتشتی) یا با آمایش تن. (هنایش یونانی که در دیدگاه مهرپرستان ایرانی نکوهیده است) و از این دست را باید پیش از پذیرفتن سبک سنگین کرد.

[زروانی](#)[زردشتی](#)[مانوی](#)[روم](#)[جستارهای وابسته](#)[منابع](#)

روند مهرپرستی در ایران

تندیس میترای رومی یا یک مشعل‌دار پیرو آیین میتراپی در روم باستان در موزه واتیکان (ساخته شده از مرمر در حدود سده دوم یا سوم پس از میلاد)

به درستی نمی‌شود گفت آیا میترا خدای آفریدگار بوده یا پیامبر، آنچه می‌توان از خویشکاری او در باور پرستندگانش دریافت این است که او میانجی یا رهایی‌بخشی در میان مردم بوده و در زمان نبودنش نیز دوستدارانش باید برای بازگشتش به زمین می‌پیوسیدند (بردار می‌بودند). در باور غربی او نماد خورشید بود و در پایان زمان به زمین بازمی‌گشت. خورداد و خورتات و خور واژگانی وابسته به این خدا یا پیامبر هستند. خورشید از دو واژه خور (خدا) و شید (درخشنده و ماندگار) آمیخته شده‌است مانند جم شید

زروانی

زروان آفریننده اهورا و اهرمن برای داوری در جنگ بزرگ میان آنان است او حاکم مطلق زمان است و آن را در دست دارد.

زروان دارای شمایی به شکل آدمیزاد و دارای سر شیر بود و چهار بال داشت دو تا رو به بالا و دو تای دیگر رو به پایین در همه نگاره‌ها ماری به دورش هفت دور پیچیده یا لنگ پوشیده یا از روی پایش مار رد شده و بر روی یک سپر ایستاده.

نام او در نوشته‌های یونان ائون است و در پهلوی زروان. در نوشته‌های پهلوی سه باور گوناگون در مورد زروان بیان شده:

۱. بر پایه نوشته‌های خود زردشت زروان آفریده اهورامزدا خدای نیکویی است.

۲. بر پایه نظریه‌ای دیگر دو دیدگاه در جهان هست که خوبی و بدی نام دارند.

۳. در نظر گروهی دیگر مربوط به دوران ساسانی زروان بیکران خدای زمان بی پایان دلیل بودن و مکان است و اهریمن و اهورامزدا از او سرچشمه می‌گیرد.

و در برابر او میترا در همه دوران یاری‌دهنده مردم در برابر بدی‌هاست. او مردم را از خشکسالی و گرسنگی رهایی داده و این کارها را با رها کردن تیر از کمان و زدن آن به سنگ خارا «که حاصل خروج آب بود» و آموختن شکار به مردم. میترا را از شکارچی نیز می‌دانند. آمده که او با یک تن کمان و یک خنجر به دنیا آمد و همچنین تنه نبود که برتاب کند

ولی به هدف برخورد نکند.

شاید به این جهت است که میترا ایزد مخصوص مبارزان و جنگاوران است و یکی از القاب ویژه او فاتح و شکست‌ناپذیر می‌باشد.^[۲]

زردشتی

در کیش زرتشت مهر ایزد نور و روشنایی است، و نگهبان پیمان می‌باشد که سوار بر گردونه خورشید گرد جهان می‌گردد. در اوستا نیز یک سرود برای مهر آمده است.

مانوی

مذهب مانوی آمیزه‌ای از آیین زرتشتی و مسیحی و بودایی و فلسفه یونانی و اساطیری قدیم است. به عقیده مانوی جهان از دو عنصر روشنایی و تاریکی پیدا شده است و پایه آن بر نیکی و بدی است؛ ولی اصل چنان است که سرانجام روشنایی از تاریکی جدا خواهد شد و بر آن پیروز می‌شود. انسان برای جدایی نور و ظلمت باید تاریکی را از خود دور کند و این کار با دوری از لذات جهانی چون زن خواستن و از گوشت و شراب دوری کردن است و همچنین مال گرد نکند و نفس پرستی ننماید.

روم

آیین گاوکشی مهر؛ تندیس از فرهنگ رومی

در سده سوم میلادی میترایسم کیش امپراتوری رم بود. هنوز مسیحیت و انسان‌گرایی بسیاری از نمودهای آیین مهر را در خود دارد (استیوارد پرون). ارنست رنان (فیلسوف فرانسوی ۱۸۲۳-۱۸۹۲) بر این باور است: «اگر رویدادی آیین مسیحیت را از تعالی بازداشته بود اینک جهان پر از میترا و مهر بود.»

جستارهای وابسته

- مهرپرستی
- مزدیسنا
- اساطیر ایران
- فهرست ایزدان ایرانی

منابع

در ویکی‌انبار پرونده‌هایی دربارهٔ **مهر (ایزد)** موجود است.

- رستم‌پور، سالومه، مهرپرستی در ایران هند و روم، انتشارات خورشیدآفرین (۱۳۸۲)
- ملیحه کرباسیان، فرهنگ الفبایی موضوعی اساطیر ایران باستان، نشر اختران (۱۳۸۴)
- یشتها
- نویسنده کومن، فرانتس- ترجمه و پژوهش رضی، هاشم- آیین پر رمز و راز میترا- انتشارات بهجت (۱۳۷۹)

۱. شمایل میترا در ایران و آسیای میانه (<http://www.iranicaonline.org/newsite/index.isc?Article=>)
http://www.iranicaonline.org/newsite/articles/unicode/ot_grp10/ot_mithraicon_2006

برگرفته از «[https://fa.wikipedia.org/w/index.php?title=مهر_\(ایزد\)&oldid=33071046](https://fa.wikipedia.org/w/index.php?title=مهر_(ایزد)&oldid=33071046)»

این صفحه آخرین بار در ۹ سپتامبر ۲۰۲۱ ساعت ۱۶:۰۲ ویرایش شده‌است.

همه نوشته‌ها تحت مجوز Creative Commons Attribution/Share-Alike در دسترس است؛ برای جزئیات بیشتر شرایط استفاده را بخوانید.

ویکی‌پدیا® علامتی تجاری متعلق به سازمان غیرانتفاعی بنیاد ویکی‌مدیا است.

■ سیاست محرمانگی

■ دربارهٔ ویکی‌پدیا

■ تکذیب‌نامه‌ها

■

■ توسعه‌دهندگان

■ آمار

■ اظهارنامهٔ کوکی